

Ποταμός

Ελισσώνας

Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος γράφει ότι "...πριν ακόμη υπάρξουν όλα τα άστρα και η σελήνη στον ουρανό ούτε και ακουγόταν το ιερό γένος των Δαναών, υπήρχον μόνο οι Αρκάδες...". Ακόμα και αν θεωρήσουμε τα παραπάνω σαν υπερβολή την οποία ποιητική αδεία χρησιμοποιεί ο Απολλώνιος, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τον Πausανία ο οποίος (Αρκαδικά) λέγει ότι πρώτος κάτοικος της Αρκαδίας ήταν ο Πελασγός. Μάλιστα ο Πausανίας και ο Απολλόδωρος συμφωνούν ότι η ονομασία της χώρας και των κατοίκων της ήταν Πελασγία και Πελασγοί. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλοί αρχαίοι συγγραφείς θεωρούσαν τους Πελασγούς προέλληνες, δηλαδή ότι ζούσαν στην Ελλάδα πριν από τους ιστορικούς χρόνους.

Κείμενο και Φωτογραφίες: ΝΤΙΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Σύμφωνα με την επικρατέστερη εκδοχή ο Πελασγός και οι Πελασγοί ήλθαν από αλλού, αλλά δεν είναι γνωστό από πού ήλθαν, ούτε η γενεαλογία του Πελασγού. Αντίθετα είναι γνωστή, από τον Πausανία η σειρά των απογόνων του. Ο Πελασγός γέννησε τον Λυκάονα και εκείνος απέκτησε πενήντα γιους και κόρες, μεταξύ των οποίων την Καλλιστώ. Σύμφωνα πάντα με τον Πausανία κάθε γιος του Λυκάονα, μεταξύ των οποίων και ο Ελισσών, ίδρυσε και μία πόλη. Γράφει επί λέξει ο Πausανίας "...από δε Ελισσόντος η τε πόλις και ο ποταμός Ελισσών τα ονόματα εσχίσασι...". Για να ολοκληρώσουμε την ιστορική αναδρομή πρέπει να αναφέρουμε ότι γιος της Καλλιστούς και του Δία ήταν ο Αρκάς, στη διάρκεια της βασιλείας του οποίου μέρος της Πελασγίας ονομάστηκε Αρκαδία και οι κάτοικοί της Αρκά-

δες. Ο τάφος του Αρκά τοποθετείται στην άκρη του Μαινάλιου πεδίου, εκεί όπου στην αρχαιότητα συναντώντο τρεις δρόμοι, τρίοδος κατά τον Πausανία, τα οστά του όμως μετά από χρησμό του Μαντείου των Δελφών μεταφέρθηκαν στη Μαντινεία.

Η θέση της αρχαίας πόλης Ελισσών δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια και γιαυτό η αναφορά του Πausανία (Αρκαδικά) ότι ο Ελισσών αρχίζει, έχει τις πηγές του, στην ομώνυμη πόλη θέλει περαιτέρω διερεύνηση. Ο ερευνητής και γνώστης κάθε γωνιάς της Αρκαδίας Πέτρος Σαραντάκης στο βιβλίο του "Περιήγηση Αρκαδίας" γράφει ότι από τις πρώτες πηγές του Ελισσώνα είναι το Κεφαλόβρυσο του Αγίου Νικολάου στην Αλωνίσταινα, βασιζόμενος αυτή του την άποψη και στον Πausανία, ο οποίος στο ίδιο ως άνω εδάφιο αναφέρει ότι ο Ελισσώνας διατρέχει τη χώρα των Διπαίων, δηλαδή της σημερινής Πιάνας (Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη εκδ. 1929) και όχι ότι πηγάζει από τη χώρα των Διπαίων.

Ο Ελισσώνας κοντά στο χωριό Τσελεπάκο έχει ήδη συγκεντρώσει τον κύριο όγκο των υδάτων του και αφού διασχίσει το Μαινάλιο πεδίο χάνεται στο Φαράγγι Μπαρμπουσάνα. Μετά το Φαράγγι περνάει την ομώνυμη γέφυρα, την ιστορική γέφυρα στον κάμπο της Μεγαλόπολης και χύνεται στον Αλφειό, έχοντας ομορφύνει 34 χμ Αρκαδικής γης.

Η διάσχιση μπορεί να αρχίσει από τη μικρή και άκομψη γέφυρα μετά τη διακλάδωση για Τσελεπάκο. Στην αρχή βαδίζουμε στην άκρη χωραφιών, αλλά σε λίγο τα χωράφια και η έντονη παρουσία του ανθρώπου τελειώνουν και αρχίζει η απόλαυση της ήρεμης ομορφιάς του Μαινάλιου Πεδίου. Η ηρεμία του τοπίου γαλη-

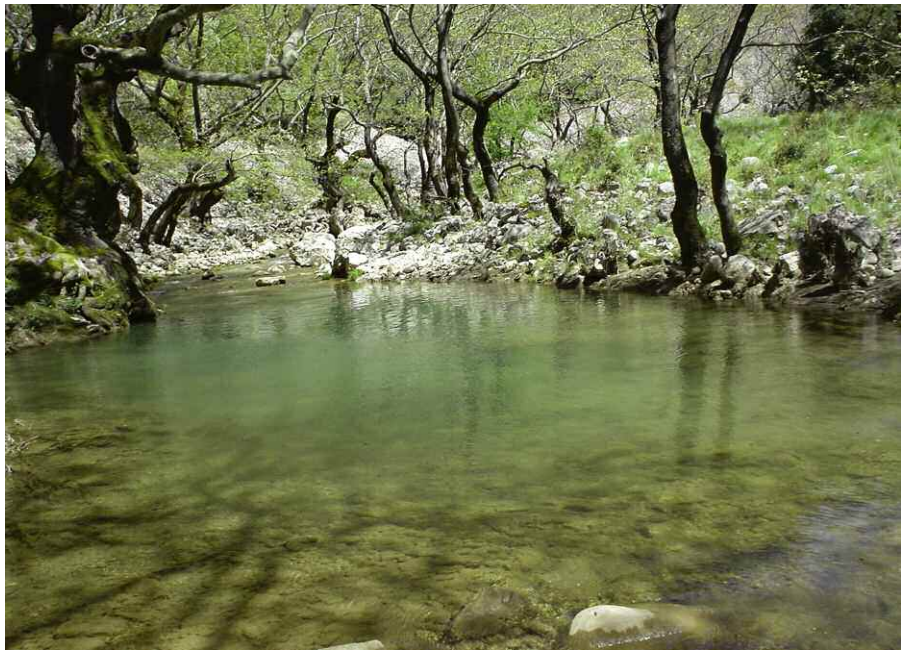
νεύει την καρδιά και την ψυχή. Το ποτάμι κυλάει νωθρά στην κοίτη που έχει χαράξει στην καταπράσινη πεδιάδα. Εάν στρέψουμε το βλέμμα προς τα πίσω διακρίνουμε καθαρά την ήρεμη δύναμη του Μαινάλου. Μακριά μπροστά μας ένας χαμηλός ορεινός όγκος οριοθετεί την πορεία και το ποτάμι.

Ξαφνικά φτάνουμε σε ένα όμορφο πέτρινο γεφύρι με μία καμάρα, σε σχετικά καλή κατάσταση. Βρισκόμαστε στη θέση όπου παλαιότερα υπήρχε το χωριό Καρτερόλι, το οποίο καταστράφηκε ολοσχερώς από τον Ιμπραήμ. Κοντά του, περίπου στα εκατό μέτρα στη δεξιά όχθη, υπάρχει ένα δεύτερο γεφύρι, το οποίο από την τεχνική με την οποία κατασκευάστηκε φαίνεται ότι έγινε πολύ παλαιότερα. Όταν πλησιάσουμε, με έκπληξη διαπιστώνουμε ότι κάτω από το γεφύρι δεν υπάρχει νερό. Προφανώς μετά την κατασκευή του, άλλαξε η κοίτη του ποταμού και αναγκαστικά κατασκευάστηκε το άλλο γεφύρι.

Από το σημείο αυτό μπορούμε να συνεχίσουμε την πορεία μας είτε στη δεξιά, είτε στην αριστερή όχθη. Το τοπίο στη δεξιά όχθη έχει μεγαλύτερη ποικιλία, χωρίς να υπάρχει όμως καμία δυσκολία. Η αριστερή όχθη είναι τελείως επίπεδη και μέχρι κάποιο σημείο υπάρχει χωματόδρομος, ο οποίος αρχίζει από τη βρύση που υπάρχει μετά τη διασταύρωση για Συλίμνα. Στην ευθεία της πορείας μας το Μαινάλιο πεδίο σιγά σιγά στενεύει και είναι φανερό ότι το ποτάμι θα μπει σε φαράγγι. Βαδίζουμε πότε στη δεξιά όχθη πότε στην αριστερή, παραμένοντας κοντά στο ποτάμι. Όταν δεξιά μας έχουμε χαμηλό ύψωμα, εγκαταλείπουμε την αριστερή όχθη, περνάμε απέναντι και ακολουθούμε ίχνη από ρόδες και μετά σάφες μονοπάτι. Τώρα το ποτάμι δεξιά και αριστερά είναι αποκλεισμένο από χαμηλά υψώματα τα οποία σχηματίζουν ένα πολύ ανοικτό φαράγγι. Από το σημείο αυτό μέχρι τη γέφυρα της Μπαρμπουτσάνας που είναι και το τέλος της διάσχησης ο Ελισσώνας λέγεται ρέμα της Μπαρμπουτσάνας. Αλλαγή του ονόματος τμήματος του ποταμού συναντάται και πιο πάνω, όταν ο Ελισσώνας μετά τη Δαβιά λέγεται Δαβιώτικο ή Νταβιώτικο ρέμα.

Ακολουθώντας το μονοπάτι, που όμως δεν έχει σήμανση, μπαίνουμε σε πυκνή βλάστηση. Θα προσπαθήσουμε να ακολουθήσουμε το μονοπάτι όσο περισσότερο μπορέσουμε. Μία διακλάδωση προς το ποτάμι την αγνοούμε. Με πολύ προσπάθεια, γιατί το μονοπάτι για χρόνια δεν έχει περπατηθεί, ακολουθούμε ένα ίχνος λίγο ψηλότερα. Φτάνουμε σε δεύτερη διακλάδωση προς το ποτάμι. Ενώ είχαμε αποφασίσει να κατεβούμε, βλέπουμε το μονοπάτι να συνεχίζει και μάλιστα σε ελεύθερο πεδίο. Φυσικά το ακολουθούμε. Τελικά φτάνουμε στο ποτάμι και αποφασίζουμε να μπούμε μέσα, γιατί και οι δύο όχθες είναι αδιάβατες από την πυκνή βλάστηση. Μέχρις εδώ η πορεία, η οποία αν μείνουμε στη δεξιά όχθη γίνεται ολόκληρη έξω από το ποτάμι, είναι περίπου δύο ώρες.

Στο σημείο αυτό, αλλά και για μεγάλο διάστημα στη συνέχεια, το ποτάμι είναι αρκετά προβλέψιμο και λίγο αδιάφορο. Οι όχθες είναι αδιαπέραστες από την πυκνή βλάστηση και υποχρεωτικά η πορεία γίνεται μέσα από το νερό. Οι πέτρες μέσα στην κοίτη και τα κλαριά από τους θάμνους κάνουν τη διάσχιση κουραστική. Πάνω από μία ώρα θα περάσει πριν το τοπίο αλλάξει. Η βλάστηση έχει υποχωρήσει μακριά από την κοίτη του ποταμού και στις δύο όχθες υπάρχουν βράχια που δεν προβληματίζουν. Τώρα προχωράμε πολύ πιο γρήγορα, όποτε μπορούμε από τα βράχια, όπου είναι αναγκαίο ή ευκολότερο μέσα από το ποτάμι. Πιο κάτω το ποτάμι κάνει πολλές στροφές και η διαδρομή γίνεται ενδιαφέρουσα. Σε πολλά σημεία κοντά στο ποτάμι οι όχθες είναι σχετικά ομαλές. Εδώ υπάρχουν μεγάλα δένδρα και η χαμηλή βλάστηση είναι πιο αραιή.

Πιο κάτω, στην αριστερή όχθη υπάρχει κόκκινο βέλος που δείχνει προς την πλαγιά. Εδώ καταλήγει το μονοπάτι που περιγράφουμε πιο κάτω, αλλά συνεχίζουμε δίπλα στο ποτάμι γιατί το ωραιότερο τμήμα του είναι μετά. Τώρα υπάρχει σήμανση με κόκκινα μεταλλικά σημάδια στα δένδρα. Η σήμανση σε πολλά σημεία είναι χρήσιμη, ειδικά όταν δείχνει ότι πρέπει να περάσουμε στην απέναντι όχθη. Γενικά όμως είναι ελλιπής, διότι πολλές φορές το επόμενο σημάδι είναι πολύ μακριά από το προηγούμενο και σε πολλά σημεία δεν έχει γίνει η επιλογή της σωστότερης διαδρομής. Σε περίπτωση που χάσετε τα σημάδια καλλίτερα να πλησιάσετε στο ποτάμι, όπου σε κάποιο σημείο θα τα ξαναβρείτε. Όταν τα σημάδια ανέβουν ψηλά στη δεξιά όχθη, μένουν ψηλά μέχρι το τέλος της διαδρομής, δηλαδή μέχρι τη γέφυρα.

Το ποτάμι ενώ έχει πολύ νερό κυλάει ήρεμα. Οι όχθες έχουν πλησιάσει πολύ, όμως η πορεία γίνεται χωρίς προβλήματα. Οι συνεχείς στροφές του ποταμιού ομορφαινουν τη διαδρομή. Είμαστε στην αριστερή όχθη και ένα ανηφορικό πέραςμα φαίνεται βατό. Όμως το βέλος δείχνει ότι πρέπει να συνεχίσουμε στην απέναντι όχθη. Εκεί υπάρχει μονοπάτι το οποίο ανεβαίνει απότομα ψηλά πάνω από βράχια και έτσι αφήνουμε το ποτάμι πολύ κάτω. Το μονοπάτι συνεχίζει ψηλά, αλλά μπορούμε να διακρίνουμε ότι η κοίτη του ποταμού είναι γεμάτη από τεράστια βράχια και το νερό τρέχει ανάμεσά τους. Από το σημείο αυτό μέχρι το τέλος της διάσχισης υπάρχει η δυνατότητα μίας εναλλακτικής διαδρομής την οποία θα περιγράψουμε πιο κάτω. Έχοντας κάνει μία πολύωρη πορεία, η ύπαρξη μονοπατιού είναι κάτι σαν δώρο. Φυσικά μένουμε στο μονοπάτι.

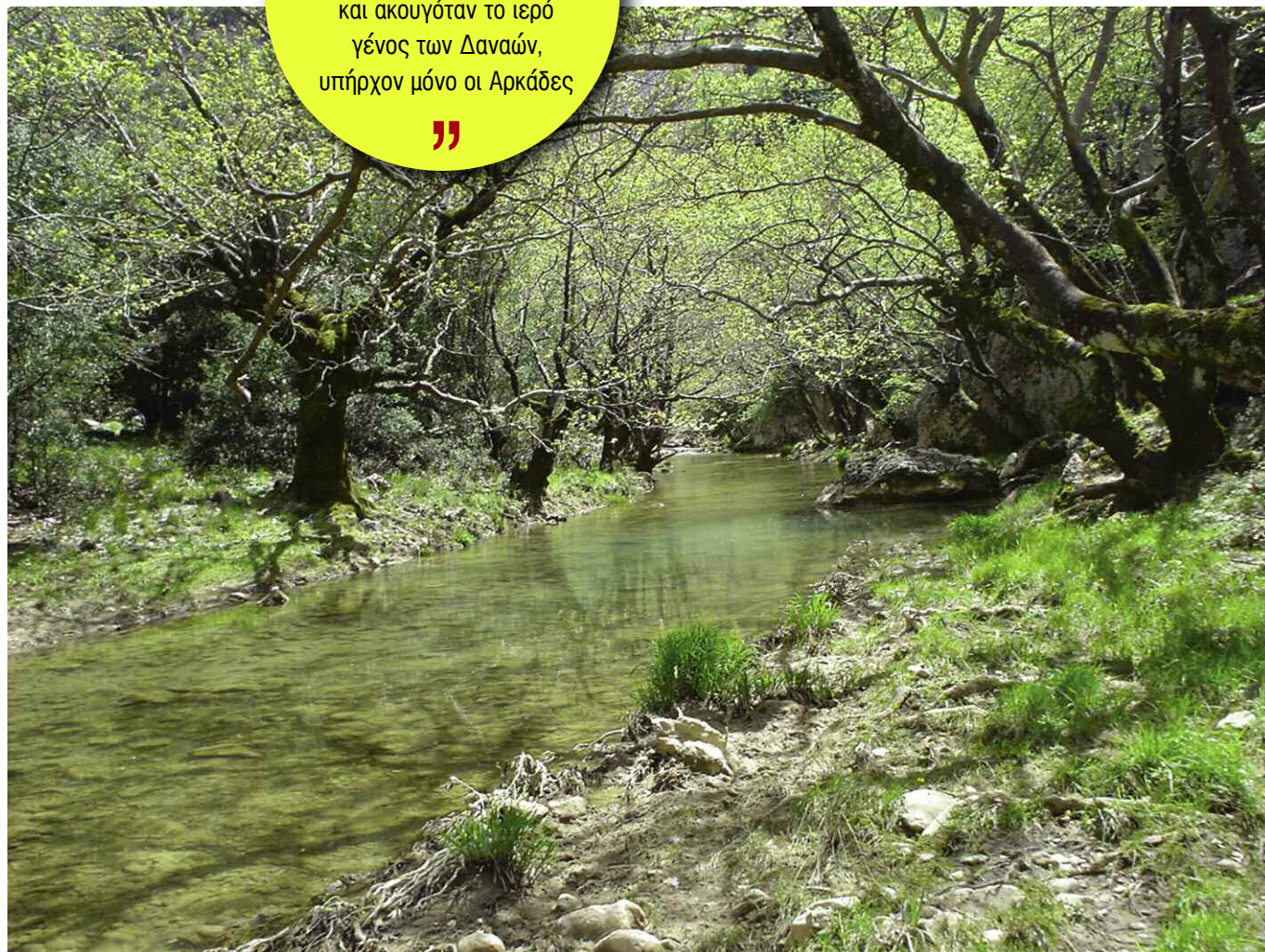
Από κάμποση ώρα υπάρχουν και σημάδια με κόκκινη μπογιά που δεν συμπίπτουν πάντα με τα άλλα. Η συγκεκριμένη διαδρομή μας ήταν άγνωστη και η προσπάθεια ήταν να προχωρούμε όσο ήταν δυνατό ισούψως. Σε ορισμένα σημεία χρειάζεται λίγο προσοχή και φτάνουμε σε κτιστό υδραύλακα κάτω από σκαμμένο βράχο. Αμέσως μετά είναι η γέφυρα της Μπαρμπουσάνα. Ύστερα από οκτώ ώρες πορεία μία στάση είναι αναγκαία γιατί το χωριό Αραχαμί-

τες, το τέλος της πορείας απέχει αρκετά. Κοιτάζοντας το ποτάμι κατάντι, δεξιά υπάρχουν τα ερείπια του νερόμυλου του Παπά. Το καταπληκτικό τοπίο μπροστά από τη γέφυρα, το νερόμυλο, αλλά και την ίδια τη γέφυρα θα τα απολαύσουμε όταν κάνουμε τη Διαδρομή Β'.

Από τη γέφυρα, στην αριστερή όχθη ξεκινάει ένα πολύ πλατύ μονοπάτι που στα πέντε-έξι μέτρα παρακάμπτεται ένα βράχο. Μετά το βράχο ακολουθούμε

“
πριν ακόμη υπάρξουν
όλα τα άστρα και η σελήνη
στον ουρανό ούτε
και ακουγόταν το ιερό
γένος των Δαναών,
υπήρχον μόνο οι Αρκάδες
”

το ανηφορικό μονοπάτι. Στα είκοσι τριάντα μέτρα αριστερά υπάρχει άνοιγμα με επίπεδα βράχια και στην άκρη βέλος με κόκκινη μπογιά δείχνει προς τα δεξιά εμφανές μονοπάτι. Το μονοπάτι έχει πολύ καλή σήμανση, αλλά θέλει προσοχή διότι έχει πολλές στροφές και σε ορισμένα σημεία είναι ασαφές. Μετά αρκετή ώρα φτάνουμε σε μικρό επίπεδο λιβάδι όπου στο κέντρο του υπάρχει σιδερένιος στύλος με μεγάλο ξύλινο βέλος. Τα σημάδια σταματάνε εκεί, αλλά η συνέχεια της διαδρομής βρίσκεται εύκολα. Έχοντας την πλάτη μας στο στύλο βλέπουμε κοντά και αριστερά χαμηλό ύψωμα. Ακολουθώντας πορεία περίπου στις 30 μοίρες, ανεβαίνουμε ελεύθερα το ύψωμα, το οποίο κοντά στην κορυφή του περιβάλλεται από χωματόδρομο. Δεν υπάρχει περίπτωση να μην τον βρεις. Η συνέχεια είναι απλή. Πρώτη στροφή αριστερά, δεύτερη δεξιά, τρίτη δεξιά. Τέλος. Φτάσαμε στους Αραχαμίτες ή στην Αραχαμίτα όπως λένε το χωριό οι ντόπιοι. Ωρες πορείας εννέα και μισή. Έξι ώρες μέσα στο ποτάμι και τρεις και μισή ώρες σε μονοπάτι ή χωματόδρομο. Β.Δ. Β' (μόνο για τις πολλές ώρες). Πιο κατάλληλη εποχή για τη διάσχιση είναι από Απρίλιο έως μέσα Ιουνίου, γιατί το ποτάμι δεν έχει πολλά νερά και μάλιστα μετά το τέλος Ιουνίου ξεραίνεται τελείως.

Η διαδρομή που περιγράψαμε ασφαλώς είναι επίπονη και γιαυτό προτείνουμε και τη Διαδρομή Β' η οποία περιλαμβάνει το τελευταίο και ωραιότερο τμήμα του ποταμού. Από το χωριό Αραχαμίτες παίρνουμε ανάποδα τη διαδρομή που περιγράψαμε πιο πάνω ακολουθώντας τις πινακίδες «ΦΑΡΑΓΓΙ». Πρώτη στροφή αριστερά, δεύτερη αριστερά, τρίτη με πινακίδα «ΔΙΑΔΡΟΜΗ Β'» δεξιά. Μέχρι εκεί και λίγο πιο πάνω πάει και συμβατικό αυτοκίνητο. Εν πάσει περιπτώσει με αυτοκίνητο ή με τα πόδια φτάνουμε στο τέλος του χωματόδρομου. Βρισκόμαστε περίπου διακόσια μέτρα πάνω από το ποτάμι. Στην ευθεία μετά το

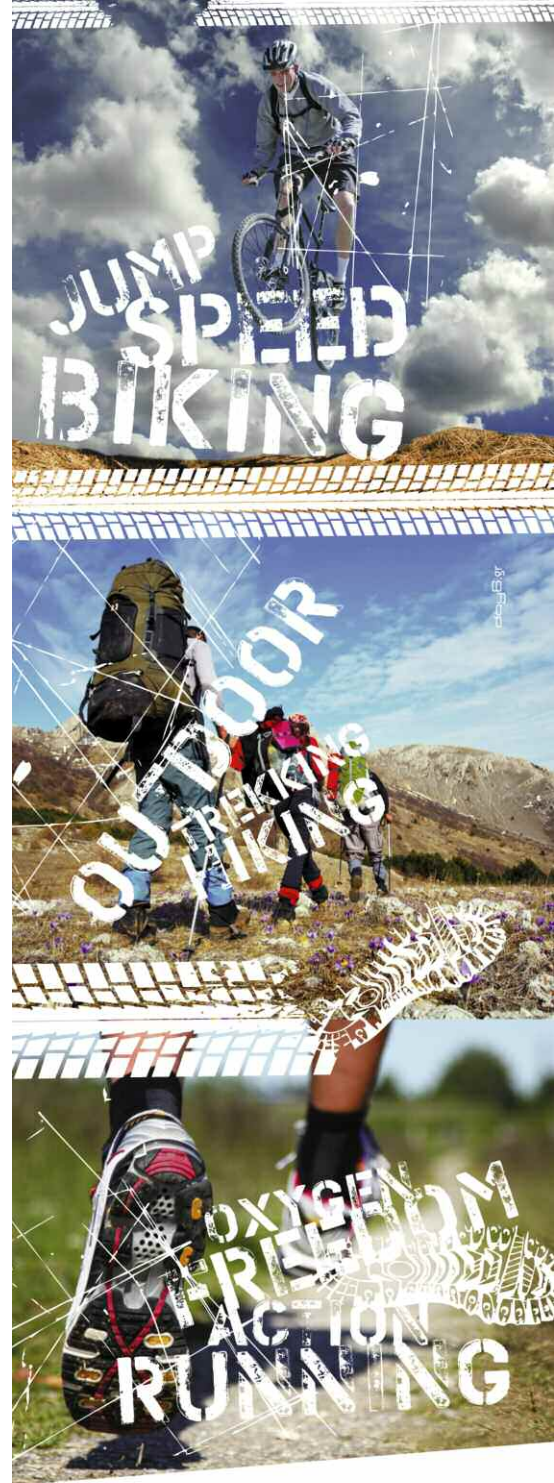
τέλος του δρόμου υπάρχει σαφές μονοπάτι το οποίο ακολουθούμε. Η πλαγιά είναι αρκετά απότομη, έχει και σάρες, σε δύο τρία σημεία θέλει προσοχή, αλλά η κατάβαση δεν είναι επικίνδυνη.

Όταν φτάσουμε στο ποτάμι ακολουθούμε τη ροή του νερού μέχρι το σημείο όπου μπροστά σε τεράστιο βράχο υπάρχει το βέλος που μας οδηγεί στην απέναντι όχθη. Από το σημείο αυτό, ή περνάμε απέναντι και κάνουμε μέχρι τη γέφυρα τη διαδρομή που περιγράψαμε πιο πάνω, ή παραμένουμε στην αριστερή όχθη και συνεχίζουμε τη διάσχιση χαμηλά, δίπλα στο ποτάμι. Εάν επιλέξουμε τη δεύτερη διαδρομή ανεβαίνουμε δίπλα από το βράχο και μετά συνεχίζουμε κοντά στο ποτάμι. Τώρα την πορεία κανονίζει το ανάγλυφο της όχθης. Σε ορισμένα σημεία υποχρεωτικά περνάμε μέσα από το νερό. Όμως υπάρχει η δυνατότητα να κάνουμε πιο ακραία τη διάσχιση. Ειδικά στο σημείο που έχουν πέσει στο ποτάμι οι τεράστιοι βράχοι, μπορούμε να μπουέ στο νερό, να περνάμε ανάμεσα και κάτω από τα βράχια, να φτάνουμε δίπλα στα νερά που πέφτουν. Βέβαια για να γίνουν όλα αυτά με ασφάλεια πρέπει να είμαστε τουλάχιστον τρεις, με σχοινί οπωσδήποτε και στολή νεοπρέν, γιατί αν θέλουμε να παίξουμε με τα νερά πρέπει να πάμε νωρίς τον Απρίλιο και τότε το νερό είναι κρύο. Όταν φτάσουμε στη γέφυρα ανεβαίνουμε τη δεξιά όχθη, κοντά στη γέφυρα και εύκολα βγαίνουμε απάνω.

Η Διαδρομή Β' ασφαλώς είναι λιγότερο κουραστική, χωρίς αυτοκίνητο όμως πρέπει να υπολογίσετε τουλάχιστον δύο ώρες περπάτημα σε χωματόδρομο, συν το μονοπάτι, συν τη σάρα. Αν υπάρχει αυτοκίνητο τύπου Jeep γλυτώνετε τελείως το χωματόδρομο, γιατί αφήνετε το αυτοκίνητο κοντά στην αρχή του κατηφορικού μονοπατιού. Επιστρέφοντας από το ποτάμι, στο ψηλότερο σημείο της διαδρομής προχωράτε ελεύθερα προς τα αριστερά, όχι δεξιά για Αραχαμίτες, χωρίς μονοπάτι ούτε δρόμο και οπωσδήποτε θα βρείτε το αυτοκίνητο.

Τέλος υπάρχει και πιο τουριστικός τρόπος να χαρείς το τελευταίο τμήμα του Ελισώνα. Από το χωριό Βάγγο κατεβαίνει χωματόδρομος μέχρι το ποτάμι και φτάνει λίγο πριν τη γέφυρα. Ανάλογα τη διάθεση, την εμπειρία και τον εξοπλισμό ακολουθούμε το μονοπάτι ψηλά από το ποτάμι, ή προχωράμε ελεύθερα, αυτοσχεδιάζοντας δίπλα και μέσα στο ποτάμι. Μόνο μειονέκτημα ότι θα επιστρέψουμε από την ίδια διαδρομή.

Τα πάντα για το ποδήλατο, το τρέξιμο και το outdoor

Τασιού 102, 146 71 Ν. Ερυθραία
Τηλ.: 210 62 03 155, Fax: 210 62 03 148
e-mail: info@pulse100.gr, www.pulse100.gr